ГЛАС ИСТИНЕ.

Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе

Уредник: САВА ПЕТРОВИЋ.

Бр. 13. У Новоме Саду 15. Јула 1886. Год. III.

ТЕИЗАМ И АТЕИЗАМ.

(пише J. J.)

(Наставак;)

Кад је Наполеон I. запитао славног астронома La-Place-а (Ла-Пласа) зашто у својој „механици неба“ никад не спомену Бога, одговорио је астроном: „Господине, ја у моме небу нисам нашао никаквог Бога.“ La-Place је био ексактан научар. Па сто и он је рекао да није нашао никаквог Бога, — викнуће победоносно какав атеиста. Али он је рекао да није нашао у своме небу. Тај одговор је за нас врло интересантан, а за свакога може бити добра лекција. Dr M. J. Schleiden*) овако интерпретује тај одговор: „Овај одговор је двоструко значајан. Прво: La Place је строго ексактно испитивао један део природонаучног земљишта, а поједини део ограниченог света је сам за себе по својој суштини неизбежно атеистичан (без Бога). Јер што год је скучено у границе, тиме управљају природни закони. Бог по томе, који би био сведен у такве границе, противио би се разумном и истинитом појму највишега бића, које би као ограничено било потчињено природном закону као највишем бићу. А здрав разум већ допушта само и признаје, да је Бог „изван и изнад света.“ Ограничен Бог, (који је само на једном месту) јесте сметен појам безумних брбљаваца. (Schwätzer) Друго: „у моме небу нисам нашао никаквог Бога“ рекао је La-Place, без да је тиме тврдио, да је његова астрономија испитала цело земљиште људскога знања. Та мудра скромност, која не говори о стварима, о којима не зна ништа, није, на жалост, својина нашег новог доба.“

La-Place је дакле одговорио с једне стране у прилог бића божјег, а с друге стране поштено, истинито и скромно. Он је онако одговорио, јер је знао да појам о Богу не допушта, да је Бог на једном ограниченом месту. Тиме је доказао да има правилан појам о Богу. Ко има правилан појам о Богу, тај није атеиста. La-Place је проучавао појаве неба и законе механике неба, а није питао: откуда то небо и ти закони, нити је покушавао одговарати на таква питања. Он је знао, прво: да то не спада у рајон његовог истраживања, а друго: њему није ни требао Бог. Њему је требало створење божје, да га испитује. И он га је имао пред собом. Да је La-Place казао: нашао сам у моме небу Бога, онда не би био ексактан научар.

Што La-Place није био усхићен божанском премудрошћу и красотом, којом је звездани свет створен и образован; што није и он, као Кеплер, на крају своје „динамике“ посветио нај-

*) Ueber den Materialismus der neueren deutschen Naturwissenschaft S. 45.

вишем бићу славопој; што La-Place у није била крај научне цели и намера прославити име божје као Кеплеру, то крај све хладне и ледене научне намргођености сухопарног La-Place-а не доказује атеизам његов, већ само дрвенасту, стојичку природу његову. Што La-Place није, кроз своје дурбине, ништа друго уочио у звезданом свету, до ли само бесвесне природне законе и путовања звезда, што је уочио поредак у том свету без да је узвикнуо: „Keine Ordnung ohne Vernunft,“ — томе није крив какав можда умишљени атеизам, већ томе је криво или око или далекозор његов. Кеплерово око и астрономски апарат био је савршенији; срце његово било је нежније; Кеплер је био — благодарнији. . .

Али, La-Place-ов одговор је за нас интересантан и ради поштења, истинитости и скромности његове. La-Place је био такав научар, какав му је и тај одговор. Зато је онако и одговорио Наполеону I. И ако је у своје време био прва звезда на небу астрономије, није себи виндицирао никакво савршенство, апсолутну цену, познавање целога свемира, нити право да одговори на питање: има ли Бога, ко је створио свет? А данас, тек што је какав геолог наишао на какав труп, или га купио од каквог спекуланта; тек што је какав хемичар наишао на какав до сад непознати хемијски процес или лучење, какав физијолог на какав нови физијолошки појав, одмах се удара у бубњеве и таламбасе: *χεύρεκα*! нема Бога! . .

Тек што је какав геолог и какви други научар на свом специјалном земљишту неке резултате постигао, ево га где говори као да је проучио цео свемир.

Али има још и нека врста, што Sehleiden рек'о: „Schwätzer“-а. Тек што су начитали дегод атеистичне мудрости, ево их одмах јурише на небо, и препродају ту науку другима. То су „Schwätzer“-и, али и шверцери . . . Такви су и наше атеисте. —

Као што рекосмо напред, ми не желимо водити дискусију са истинитом, ексактном науком, јер она је у потпуној хармонији са истинитом богословијом. Задатак је наш, да се позабавимо с' оном врстом људи, који су или из својих или туђих научних истраживања извукли ненаучну науку, ненаучни, бесмислени и штетоносни — атеизам.

(Наставиће се.)

РЕЧ НА БЛАГОВЕСТИ.

Говорио у Успенској цркви у Панчеву Стеван Стевановић, свештеник.

Негда беше цео свет покрила тама греховна!

У калу греха и заблуде ваљаху се и богато и убого, и велико и мало, и учено и неучено.

Згрешио Адам . . . и грех се тај завитлао као буром подигнут вихор па кужи, па руши — све!

С времена на време беше пророка, беше праведника; проповедаху, саветоваху, пружаху лека народу своме, али — заман! Очи заслепљене страшћу не хтеше видети пропасти своје, срце, пороком окаљано, не хтеде окусити лека. И крајње време дође и приближи се пропасти руб; и једна реч само свевишњег Бога, и свет је смрвљен и свет је прах. Но бог је милостив.

Кад човека човек не мога спасти, бог му пружи спас. „Рече и би.“ Сијну зрачак небеска сјаја, и посла бог анђела свог на грешну земљу, праведној и невиној души, потоњој богомај-

ци. „Радуј се, радуј се благодатна, Господ је с тобом; имаћеш сина, подај му име Исус; он ће бити велик, и назваће се син вишњега.“

Ето речи посланика божијег, ето гласа воље божије!

„Нека ми буде по речи твојој“, — анђелу збори у смерности, потоња богомајка. И анђео оде а оста „приснодјева,“ увек дева!

Ето, браћо, тако посташе благовести; тако се заснова вера хришћанска, та блага мајка дечице своје!

Дивне су речи те анђеоске, значаја пуне. Анђеоске речи те радосне, казане су богомајци, па и целом свету, свима и сваком.

„Радуј се свете, јер ти свиће зора лепших дана“ — и то значе речи оне. Да, радуј се ти, што си понижен, јер ћеш се узвисити! Радуј се ти, што за правдом жедниш, јер се ево отвара извор, из кога ћеш се напојити! Радуј се истино, која си поругана и исмејана, јер ево долази спас, да сатре лаж! Радујте се, о, радујте се сви срећи својој, спасу своме!

И ми, браћо, отпевасмо данас песме славопојне у радости овој, и ми те песме отпојасмо у души својој — али, али. . . како је та песма кратка, како је та радост тренутна!

Док смо овде под окриљем ове зграде свете, занесе нас светиња ова, очара нас! А кад се сврши слава та; кад нам нога прекорачи праг онај свети; кад нам око погледа живот наш; кад нам ум промери рад наш, покрете наше — тада, о, тада нам душа хоће да се заплаче, да грозне сузе пролије; јер, браћо, померисмо пута, јер, браћо, корачамо не срећи, већ несрећи у наручја хладна.

Не протусловите ми; не казујте ми: „Немаш право“, не казујте, но ме чујте и расудите.

Драга браћо! Грешна нас бура нека захватила и бацила нас на бурно море сујетна и залудна труда и рада, на море — политике. Брод нам је трошан, мали; с њиме се титрају вали, а вали су тако јаки, тако снажни!

А кормило брода, у чијим је рукама?

О кормило брода тек се отимљу.

„Народе, ја ћу ти вођа бити,“ — вели народњак, „ево програма мога, ево начела мојих.“

„Издајица је то народе, не примај га“ — тако клирикалац збори, и десницом се кормила хвата.

„Народе, видиш ли да море кипи, а ово су ватрени људи, ови ти помоћи неће, ја ћу те спасти“ — умерењак ће на то.

И тако вечито траје та свађа црна, неслога клета. И брод се ломи, крши о стену злурадости и пакости непријатеља наших. А народ? Народ бледи, таје, нестаје! Натраг браћо с брода тога, ако смо пријатељи себи и народу своме. Отислисмо се на то бурно море политике дерне, а без парчета хлеба. Да, да, народ хлеба нема, народ је гладан, а гладноме није до пута тога. Хлеба народу дајмо, јер програми, јер начела не сите глад!

На српском огњишту туђин се гњезди, а Србин трпи студ и бијо груд — ту помозимо!

Народ нам се збратио с немаром и нехатом и што почне, иде му суноврат — ту помозимо! Поучимо народ раду и штедњи, поучимо га разумној економији, то нек је цел тежњама нашим, раду нашем! Да, подајмо му хлеба и хране, да тело своје нахрани. Јесмо ли то учинили, још несмо све. Та народ и душу има, и њој треба хране, и њојзи треба пића!

У цркви је, у школи је храна та, пиће то! Али школе наше? Засноване су истина негда на начелима хришћанског морала, али данас је основ тај канда порушен, зграда се љуља — ту

*

помозимо! Подижимо народу школе, у којима ће се Србин српским млеком задојити — то нам је дужност!

А црква. То једино благо наше, та једина својина наша, та круна наша — та нам круна тавни! Немар наш, нехат наш, греси наши бацају црну сенку на сјајност њену, и она тавни, а ми смо равнодушни — ту помозимо!

Ето вам браћо, неколико поља, на којима нам свом снагом делати ваља. На тим пољима приберимо умље своје — то нек нам је дужност. На томе порадимо сви, порадимо да подигнемо оно што је порушено, да осијамо оно, што нам тавни!

Па треба ли зато разних начела у нас? Не треба! Ту је само једно начело спас! Име је начелу том: „Љубав роду свом.“ Ето то је све!

Љубав роду свом, та ће нас скупити у једно коло, та ће нам показати цел раду нашем, показаће нам пут добру, и напретку и благостању. Љубав роду своме ће нас подићи; и кад нас подигне, кад нас оснажи, тада ће на небу нашег живота освануги — српске благовести, освануће зора лепших дана, лепше будућности!

Амин, браћо, да Бог да!

ПОСЛАНИЦА РИМЉАНИМА.

(Наставак.)

Садржај посланице.

Увод 1. 1—17. —

Посланица почиње поздравом, којим у напред Апостол даје на знање, какав ће садржај целе посланице бити. Назива себе слугом Исуса Христа и Апостолом, који је наједнако као и други Апостол благодаћу Апостолом постао, да проповеда еванђелије Божије, сина Божијег и сина Давидовог и да у име његово све народе покори (1, 1 — 7). Хвалећи даље веру Римљана, која је у свету чувена, казује, да жели у Рим доћи, да их духовним даром утврди у вери (8 — 12); говори, како му ваља свагда и свуда, а и свима проповедати еванђелије (13 — 15) и прелази на главну мисао целе посланице, и то, да је еванђелије Христа сина Божија ради спасења свију верних, јер се у њему одкрива правда Божија, која се вером и добавља (16 — 17).[1])

Ст. 1. Од Павла слуге И Христа. *Раб* И. Хр. *δοῦλος* означава управ сваког Хришћанина, као нарочита служба апостола као и у старом завету рабъ Господень (втор. 34, 5. Јер. 7. 25); даље је додао, позваног апо-

[1]) Егзегетички списи на посланицу Римљана: *Ph. Melanchthonis Comm. in ep. P. ad Rom.* Први пут издато 1540. — *Baumgarten, Auslegung des Briefes an die Römer. Halle 1741. Turretini Praelectt. in ep. ad Rom. Lausana 1741. — 1. B. Carpzov. Stricture in ep. ad Rom. Lips. ed. 2. 1758. — 1. L. Mosheim Auslegung 1771. — C. E. Schmid Annotatt. in ep. P. ad Rom. Lips. 1777 — 1. A. Cramer, der Brief Pauli an die Römer übersezt und ausgelegt. Lpz. 1784.* Тумачења: *Fuchs. A. F. 1789. D. G. Herzog 1791. C. F. Franke 1793. E. F. C. Oertl. 1793. — Mori Praelect. in ep. ad Rom. ed. Holzapfel Lips. 1794. — C. F. Böhme Ep. P. ad Rom. gr. e. comment. perp. Lips. 1806 — 1. F. Weingart. Comm. perpet. in P. ep. ad Rom. Goth. 1816. — R. Haldane Comm. sur l' ep. aux Romains trad. de l'angl. Par 1819.* на немачком преведено 1825. год. *G. A. Boikl. ep. P. ad Rom. Gryph. 1821. — A. Tholuck. Auslegung des Briefes P. a. d. Röm. Berl. 1824. 3. Auf. 1831. 5. 1856. — R. Stier, Erklärung des Briefes an die Röm.* у библејској теологији 1838. *S. 261. — H. Klee, Commentar über den Brief an d. Röm. Mainz 1830. — L. Rückkert, Com. über den Brief Pauli an die Röm. Leipz. 1831. 2. Aufl. 1838. 2. Theil. — W. Beneke, der Brief Pauli an die Römer erläutert Heidelb. 1831. — 1. G. Reiche, Versuch einer ausführlichen Erklärung des Brief. P. an die Röm. mit hist. Einleitung u. dogm. Excursen Gött. 1833. ff. 2. Th. — C. Glöcker, der Brief d. Apos. Paul. an die Röm. Frankf. 1834. — E. Köllner Comm. zu dem Briefe d. Ap. Paul. an d. Röm. — Darm. 1834.* Тумачења *Stengla 1836.* и *P. Loscius 1836. — R. Nielsen der Brief Pauli an die Röm., deutsche Bearbeitung v. A. Michelsen Leipz. 1843. — H. Oltramare Par. 843. Baumgarten — Crusius Comm. n. B. P. a. d.*

стола т. ј. слуга зато што је после постао апостолом. Назива себе позван, да не мисли когод да је он самовољно примио то звање на се. *Ἀπόστολος* у опће сваки посланик (Фил. 2, 25.) у каквом се смислу и сам И. Хр. назива послаником Бога оца (Јевр. 3, 1). Биће да се ретке личности у првобитној цркви тим именом називале (Еф. 4. 11.) које је сам И. Хр. изабрао, научио и које су добиле веће право а одарене су ванредним дарима (језиком и чудом). Таких је Апостола било само 12. (Лук. 6, 13). Доцније им је придодан и Павао као последњи, но као што он пише (1 Кор. 15, 9; 2 Кор. 12, 11) раван по звању и благодетним дарима, по правима и трудима: *за еванђелије божије*. И ако су сви Апостоли назначени били да буду сведоци о И. Хр. т. ј. да проповедају о Њему, но они су и друге дужности у цркви вршили, свршавали тајне (крштење, рукополагали, пазили на ред у цркви (Дел 15.) а упочетку служили сиромахе. (Дел. 6, 2.) Паво је само Апостол еванђелија био, као што и сам говори: „јер Христос не посла мене да крстим, него да проповедам еванђелије.“ (Кор. 1, 17).

Ст. 2. *ὁ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις*. Дел. 13, 32 .3, 24. Које Бог напред обећа, преко својих у светим писмима. Еванђелије или радосна вест о И. Хр. и о спасењу, које је он извео, беше још у старом свету открио, и сачињава главни предмет пророчанских писања.

Ст. 3. О своме сину, *τοῦ γενομένου*, који се родио, т. ј. не само да је рођен као и други људи него дејством св. Духа. (Авгу. 11, 14. contra Taust.) Vulgata: qui factus ei, ових речи у грчком тексту нема.

Ст. 4 *Τοῦ ὁρίσθεντος*. Vulgata: praedestinatus, као кад би у грчком стајало *προορισθέντος*; у Даничића: посвједочен. Латински оци тумаче то предназначење сина Божијег у таком смислу, да је Бог од вечности назначио од свију људи једном само Христу, потомку Давида, да може и Сином Божијим бити, т. ј. да се сједини са Божанством без сваке личне заслуге од своје стране. Но грчко *ὁρισθέντος=δειχθέντος* у значењу „објављен“, открио се, као и у руском т. ј. доказао је свету своје божанство: *α*) чудом, *β*) силаском духа светог на апостоле, *γ*) васкрсењем из мртвих, пошто је после смрти своју душу својом снагом опет примио, коју је својевољно за нас дао (Златоуст). По сведочанству Евсевија кесаријског(с. Marcellin.) *προορισθέντος* унеше јеретици Савелијани да намерно докажу, да је И. Хр. такав син божији био, као и остали верни, који су предназначени за спасење по благодати. Али у Иринеја, Иларија, Амврозија има га. У та два стиха апостол очевидно говори о божанству и човештву И. Хр. и тиме казује садржај еванђелија, које је он позван да проповеда.

Ст. 5. Примисмо (множина место једнина) благодат и Апостолство: Већина појми спојено благодат Апостолства, или Апостолство туне дано, но може се појмити и подељено и благодат спасења и Апостолско звање.

Ст. 6. Међу којима сте и ви по-

Röm. aus dessen handschrift. Nachlasse u. nahgeschr. Vorlesungen herausgegeben Leipz. 1845. — A. L. G. Krehl, der Brief an die Röm. ausgelegt Leipz. 1845. — F. A. Philippi Comm. n. d. B. Pauli an die Röm. 2. Abth. Erlangen 1848. Der Commentar von Umbreit E. W. C. 1856. — 1. Orthoph. C. A. der Brief Pauli an die Röm. 2. Athl. Erl. 1865. 6. — Коментари већих егзегетичких раденика: *Koppe — Ammor (N. T. ad* 3. 1824.) *Flatt (1825.) Olshausen (1835. 2. Aufl. 1840.) de Wette (1835. 4. Aufl. 1847.) H. A. W. Meyer (krit. exeget. Handb. über den Brief Pauli an die Röm. 1836. 4. Aufl. Gott. 1865.) u C. G. M. Matthias das 3. Cap. des Briefes an die Röm. Cast. 1837.* и др. —

Најважнији списи као увод на посланицу ови су: *J. Rambach, introductio hist. theol. in. ep. P. ad Rom. Hal. 1727. 8. H. G. Paulus de originibus ep. P. ad. Rom. Jen. 1801. R. Stier Ueber den Plan des Briefes an die Römer und exeget. Anmerkungen zu demselben 1828 s. 20 5—452; F. H. Jäger, der Lehrgehalt des Römerbriefes Tüb. 1834; F. C. Baur, Zwek und Veranlassung des Römenbriefes Tüb. 1836; F. Delitzsch, Zur Einleitung in den Brief an die Römer* у часопису богословском 1849 и др.

звани И. Хр. т. ј. међу онима, који у Месију верују примљени бесте.

Ст. 7. Позванима светима; као што се у старом завету израиљски народ светим називао, јер беше одељен од свију народа и особеним начином и посвећен Богу, тако се и Хришћани називају светима, јер беху по призвању у Хришћанство одељени од неверних Јудеја и незнабожаца. Овде се светост не узима у моралном смислу, него у теократском. (1 Кор. 7, 14) Благодат вам и мир. Благодат, разуме се, која условљава спасење; мир — унутарњи или свако успевање у добродјетељи. Од Бога оца нашега — Господа И. Хр. Поздрав и од Господа, којим нас потпуно Апостол учи (равенству оца и сина. Теодор.)

Ст. 8. Што се вјера ваша гласи по цјеломе свјету. Из ових се речи види, да је и пре доласка његова у Рим вјера тврда била, јер далеко чувена беше по цјеломе свјету.

(Наставиће се.)

ШТА СЕ И КАКО СЕ И С КОЈЕ СЕ СТРАНЕ ДОСЛЕ ПОКУШАВАЛО, ДА СЕ И КОД НАС ОСНУЈЕ СЕМИНАРИЈА ЗА КАНДИДАТЕ СВЕШТЕНИЧКОГ РЕДА?

(Наставак.)

Прије него што даље пођем, морам овде споменути, да се дворским декретом од 20. Јануара 1832 год. бр. $\frac{219}{29.}$ захтевало мњење не само о том, како да се приправници наши за ред свештенички боље образују, већ и о том, како да се свештенство наше боље и довољно дотира. И покојни Митрополит Стеван Стратимировић одговорио је у поменутом поднеску свом на оба та питања. Но питање о дотицаји свештенства овде се мене не тиче, и с тога нећу ни помињати шта је Митрополит и шта су други Епископи у том погледу мислили и предлагали.

Од Епископа су захтевано мњење поднели: Гедеон Петровић, Бачки, Епископ Будимски и уједно Администратор Темишварски, затим Епископ Вршачки и уједно Администратор Арадске Дијецезе, године 1832., а Епископ Пакрачки, Ђорђе Хранислав, год. 1834.

За Епископа Горњо-Карловачког Лукијана Мушицког каже се у извештају кр. угарског намјестничког већа од 17. Септ. 1839 год., да је пропустио поднети захтевано у тој ствари мњење своје, и да се бивши после њега Администратор исте Дијецезе Евђеније Јовановић изјаснио, да се образовање клира мора почети с образовањем народа, а пошто у целој дијецези Горњо-Карловачкој постоје само четир основне српске школе и нема у њој клирикалног училишта и то с тога, што је покојни Митрополит у свом плану о заведењу клирикалних школа, непознавајући положаји околности у речи стојеће Дијецезе sat inadacquate одредио био, да се кандидати свештеничког реда из исте Дијецезе обучавају у Пакрачкој клирикалној школи; те је с тога поменути Администратор предложио, да се прије свега у сваком протопресвитерату, а било их је 10, по две српске народне школе отворе и да се у Плашком као седишту Епископа по образцу других клирикалних школа такова школа с два debite плаћена професора заведе, означујући као фонд за издржавање те клирикалне и поменутих на-

родних школа фонд, познат под именом: „Illyrischer Grenz Erziehungs- und Ausbildungs-Fond,“ који је блажене памети цар и краљ Леополд II. основао, и који стоји под управом дворског ратног већа а под надзором српског Митрополита.

Дворским Декретом од 10. Нов. 1836. бр. $\frac{15412}{512}$ наређено је, да се захтев и предлог доњне куће — Postulatum Statuum et ordinum Regni — о бољем образовању и дотирању нашег клира има без одлагања од Дикастерија у расправу узети — dicasterialiter pertractandum — и да се резултат превишњем месту поднети има. Усљед Декрета тога приопштило је кр. угарско намесничко веће сваколика поменута мњења Епископа и Администратора Епископата новопостављеном Архи-Епископу и Митрополиту Стефану Станковићу Интиматом од 6. Фебр. 1838. бр. 5163. с позивом, да с обзиром на те епископске предлоге и на све околности, које су се међу тим у нечем и променити могле, предлог удешен према околностима ствари и времена изради и њему поднесе.

Захтеву том задовољио је Митрополит поднеском својим од 3. Априла 1839 год. У пројекту том Митрополита Стефана Станковића каже се, да би најбоља организација наших клирикалних школа била, кад би с истима по узору сличних римокатоличких завода, скопчане биле Семинарије. Оно што се у „плану“ Стратимировићевом против Семинарија наводи, не стоји, и о користи њиховој не може бити никакве сумње — па и народ је вазда — omni tempore — желио, да се Семинарија заведе. Но за остварење те жеље силе одређенога на то фонда нису довољне. (Главница тога фонда износила је тада 720.000 фор. maxima parte in Viennensi valuta.) У свих осам Дијецеза има 2180 црквених бенефиција. Узевши, да се од 100 душепопечитељских места сваке године 4 места упразне, то би сваке године из Семинарије изаћи морало њих 83, да се смрћу или неспособношћу упражњена места попуне — и по томе, кад би течај само три године трајао, морали би се сваке године најмање 260 питомаца у Семинарији издржавати. Трошак за њихово издржавање износио би — рачунећи на сваког по 80 фор. конв. вред. — 20.800 фор., и по томе већи је него што износе годишње камате дотичног фонда — од прилике 18,000 ф. к. вр., а одкуд да се плаћају професори и префекти Семинарије, послужитељи, откуд ли новац за градњу здања и за инштруирање потребних просторија?

С тога предлаже Митрополит, да се за сада остане код клирикалних школа без Симинара, — те предлаже, тко да се у те школе прима и како да се оне уреде. Но пошто је „предлог“ тај Станковићев остао предлог и у самој ствари се не разликује од Стратимировићевог плана, то нећу ни излагати овде садржину тога пројетка о бољем образовању клира, нити ћу помињати примедбе, којима је кр. угарско наместничко веће подносећи исти предлог превишњем месту под 17. Септ. 1839 бр. 23.972. поједине тачке истога предлога пропратило.

20. Јануара 1832 год. захтевано је од превишњег места, да му се sine interjecta mora поднесе предлог о бољем образовању и бољој дотацији нашег клира, и предлог тај поднесен је превишњем месту 17. Септ. 1839 — и остао је сахрањен међу списима.

Митрополит Стефан Станковић умрьо је 1841 г. а након године дана превишње би наименован за Архи-Епископа и Митрополита Јосиф Рајачић.

Но заборавио сам споменути, да је Стефан Станковић на земаљском Сабору у Пожуну 18. Марта 1840 год. поводом предлога долње табле, да се у стварима наше цркве, наших школа и фондова изашље државни одбор илити регниколарна Депутација — у седници великаша рекао између осталог: „О начину пак, како би се боље воспитаније и боље снабдјеније клира постићи могло, ја сам по највишој заповести краљевој, по предварителном преслушанију и других мојих Епископа, јошт 19-ог Априлија 1839 учинио обстојателно извјестије, које се сад под уређенијем дикастеријалним налази. Кад би се она, која су онде у поданическој понизности од мене предложена, милостиво одобрила, онда би уверен бити могао, како о бољем воспитанију тако и о већем снабдјенију клира, зато се усуђујем Ваше Сијателство и вис. великаше с најпонизнијом молбом молити, да би милостиво и са благоволенијем код Њ. Величества представленије учинити соизволили, да се из призренија на понизно моје предложеније и сообштеније у овом дјелу милостиво краљев. Рјешеније изда.“ (Види: „Србски Летопис“ за г. 1840 ч. II. стр. 136.; сравни: Истог „Летописа“ ч. III. стр. 25 и 27.)

(Наставиће се.)

ПАХОМИЈЕ СРБИН, ПИСАЦ XV. ВИЈЕКА.

Од Ивана Некрасова. С рускога превео поп Данило Јов. Прица.

(Наставак.)

До сад писаху историју књижевнога рада, а с њом скупа и биографију Пахомијеву у Новгороду од онога времена, од како Пахомије год. 1460. описа чудо Варлаама Хутинскога. Држећи се животописа архијепископа новгородскога Јоне, у којем се вели, да кад се сврши чудо Варлаама Хутинскога над кнежевскијем пратиоцем, „замисли архијепископ Јона зарад вјечнога спомена забиљежити и поставити на увиђење потоњијем поколењима, што и учини кроз Пахомија попа Србина пришелца од свете Горе,“ — обично су тврдили да Пахомије дође из свете Горе управо ка Јони у Новгород. Тако писаше митрополит Евђеније: „Пахомије логотет, јеромонах, родом Србин, дошао у Русију из свете Горе у Новгород у време Јоне, архијепископа новгородскога, то јест око 1460. године, . . . по смрти свога покровитеља (1470) год. пријеђе из Новгорода у тројички Сергијев манастир.“[1] Архијепископ Филарет у свом „Обзору“ говори: „Пахомије логотет, који дође од српске земље к великоме кнезу Василију Василијевићу под покровитељством св. Јоне, архијепископа новгородскога написа . . . .“[2] И тако Пахомије отпоче свој књижевнички рад у Новгороду не спомињући нигдје, колико дуго остаде тамо и шта је радио у московској области. Год. 1864. тај исти историк писаше: „по опредјељењу московскога сабора 1460. год. логотет Пахомије, образовани светогорски инок, написа животопис Алексија. Блажени архијепископ Јона у сугласију са првосветитељем (митропол. москов.) поручио бјеше томе Пахомију, да састави животопис и службу новгородскијем свецима“[3] и тијем начином

[1]) Словар историч. писат. дух. чин. 1818 год. II. бр. стр. 525.

[2]) Обз. стр. 99.

[3]) Руск. святые. Ноябр 314. стр.

прибрана би грађа за књижевни рад Пахомијев из Новгорода и Москве. У том духу говораху и писаху сви наши учењаци осим једнога. Автор историчкога описа тројичке лавре, који се појави између 1455—1466, вели: „У обитељи преп. Сергија живљаше у то време инок, познат по својијем црквенскијем списима, Пахомије логотет, родом Србин, дошав из свете Горе.“[1]) Нема сумње, да ученоме томе автору бјеху познати податци из рукописа, академије и манастира тројичке Сергијеве лавре, на темељу којијех можаше рећи, да Пахомије живљаше у тројичкој лаври раније 1460. године, од када управо почиње његов књижеван рад у Русији. — Ма да ту опаску и не направише наши учењаци, ипак она има значаја у историји питања, које подузесмо да ријешимо. Год. 1848 наштампан је овај потпис на рукопису московске духовне академије бр. 23: „Написана би ова божанствена књига псалми Давидови (с тумачењем св. Атанасија Александријскога) повељењем Сергија, старца Сергијева манастира, руком посљедњега у свештено-иноцјех таха јеромонаха Пахомија Србина љета 6967.“[2]) На тај начин је већ један учењак навео свједочанство о том да је Пахомије Србин живио и радио у св. тројичкој лаври прије 1460. године. То исто свједочанство прештампано је год. 1868. библиотекарем тројичке лавре, отцем Арсенијем.[3]) Ми се позвасмо на историју тога питања за то, што неки млади учењаци држе, да су све то они открили у рукописима као проналазак, а и за то, што оно, што ми тражимо у питању о Пахомију Србину, почиње управо благодарећи изашавшој расправи год. 1848 у Прибављенију дела светих отаца. И заиста је позитивнијех података, на темељу којијех можемо са свом сигурношћу закључити, да Пахомије пријеђе из свете Горе у Русију прије год. 1460. Некоје од тијех података, које позитивнијех, које предпостављанијех, унесе библиотекар тројичке лавре у свој рукописни каталог, на што ћемо се већ осврнути на своме мјесту.

Вријеме доласка Пахомијевог у Русију тешко је право назначити. Каже се истина, да он дође великоме кнезу Василију Васиљевићу, али на том темељу држати можемо само толико, да се он не појави у Русији раније од 1425. године. А у које баш вријеме дође он у Русију — то је свакако питање, које је тешко чисто ријешити. Ми држимо, да је било прво књижевно дело Пахомијево у Русији животопис Никона, ученика Сергија Радонешкога. У уводу животописа Сергијева, ма да и на задњој листини, вели се: „да никоме од вас небуде зазорна безвременост слова, пошто се из велике према вами љубави одадох на дело . . . . . и оно што могох марљиво истражујући и надовезујући урадих и према мојијем силама удобрих доброљубнијем слушаоцем за спомен.“ *) И с тога, што ни на једном листу животописа преп. Никона нема потписа Пахомијевог, а на сваком другом спису животописа његовијех он се потписиваше, може се поуздано узети, да то бјеше први књижевни посао његов. Но свакако он сам држи тај животопис за преран — с тога сигурно, што бјеше писан још при крају смрти Никонове који умрије 1426. год. А зашто је он писао тај животопис прије него што је довршио животопис Сергијев, то се види и из предговора к опису његовом једнога од три чуда преп. Никона. По спису из 1494. год. описав чудо о Акакији, које он слушаше од са-

[1]) По изд. 1865. год. стр. 73.

[2]) Прибавл. к твор. св. от. 1848. г. стр. 140.

[3]) Љетоп. намјестника св. тр. лавре, стр. 32.

*) Ркп. солов. библ. сп. XVII. в. бр. 518. стр. 534.

мога њега, дакле у тројичкој лаври, Пахомије причајући чудо о Симеону Антоновом вели: „оно пак друго написано је у животу св. Сергија.“*) И то је већ само чудно, да се са Сергијем Радонешкијем појављује преподобни Никон. Но на темељу тога предговора, какав налазимо мало не у сваком спису XV. вијека, ми закључујемо, да Пахомије бјеше у Русији и наиме у тројичкој лаври раније, у чему нас увјерава и животопис преподобнога Сергија. — Најпосље може се допуштити и то, да Пахомије можаше у једно исто доба радити и једно и друго, али је свакако јасно да он написа живот Никонов прије него живот Сергијев, или у крајњем случају раније од прерађеног првога описа чудеса његовијех. Па и сам најстарији спис животописа Сергија Радонешкога, који састави Пахомије Србин, показује, да је то исти онај списатељ, који описа и св. тројичку лавру.

*) Ркп. Сол. библ. сп. XV. в. бр. 504.

(Наставиће се,)

МИТРОПОЛИТ ЦРНОГОРСКИ ВИСАРИОН ЉУБИША.

(Наставак.)

Но он добивши по овом закључку, преко провикара одговор, а желећи дозвољенијем путем отићи: понови исто питање 5. Декембра исте год., с чим изразио је и своје чуђење, што му се у одговору дозвољава: „Да престави које друго мѣсто жели,“ — а онамо лишен је Прасквице и Савине, од којијех је мјеста једно и желио, што је Духовној власти добро познато било!

Под истијем бројем (парохијског званја) тражио је од Ц. Кр. Намјесништва Далматинског пасош за Црну Гору; али га није добио. — А такође ни од Дух. власти није ни на ову прозбу добио отпуст, него мјесто њега, по ријешењу у сједници од 29. Декембра исте године, понуду: за монастир Режевић, на управи којега тада сједаше његов срдачни пријатељ, данашњи управитељ и архимандрит М. Прасквице г. Василије Перазић. — А по ријешењу у истој сједници преставила је ц. к. Намјесништву Далматинском, да је баш он сам кривац, што није намјешћен у манастир Прасквицу или Савину, јер није зато приђе жељу изјавио!*) Но и да се тијем о смиреност огријешио, да му вриједити хоћаше, сумњати се може из тога, што му је и тад кад се је повела ријеч о Прасквици и Савини предложен Режевић, за којега је братство му било питало Јеромонаха Савинског, данашњег Митрополита Црногорског г. Митрофана,**)

*) Ово „Засѣданіе 29. Декем. 1866.“ гласи: „Јером. Любиша у колико є познато ниє питао ни настоятелства ни премѣштай. И будући да ніеданъ Јеромонахъ у Боки Которской нема кои двострукомъ званію т. є. учительском и администр. парох. одговарати бы могао као онъ; зато га є Дух. вл. у Перасту као найсходніегъ и превећъ нуждна за оно мѣсто сматрала и на истомъ га до данасъ оставила. Да є онъ желю своју одкріо на коє мѣсто премѣститисе или настоятельство коегъ мира примити, Духовна властъ узимаюћи у прізреніе нѣгову способностъ и заслуге, радо би му желю нѣгову испунила, као што є и данасъ готова вручити му управу Мира Режевића, ако се онъ тога примити желі, о чем є преко провикара позватъ было да желю своју изяви. Што на молбу нѣки мирски лица ніє премѣштенъ у Прасквицу нити у Саввину, томе є узрокъ онъ исти; єръ желю своју зато изявіо ніє; а пачанѣ міряна у дѣла духовна нітіє лиєно нити се допустити може. Далѣ диви се Консисторія да є Јером. Висар. Любиша неказавши ніедногъ узрока отпустъ изъ діецезе заискао, когъ му безъ доволногъ узрока неналази за добро дати. Све до сада наведено преставити Вис. Намѣстничеству повратком прилога.“

„2583.|406 Л. Кундаица Игуменъ с. р.
Росић с. р.
Епископъ Стефанъ с. р.“

**) Односно тога одломак од писма које се храни у арх. пр. Бок. Кот. Консис. под бр. 1485. гласи: — „Всепокорнѣйше умилно велику молбу приносимо преузвишеной нашой врховной Власти, да бы се смиловала Јеромонаха Митрофана Бана изъ монастира Саввине овды за учителя и брата овогъ мо-

па му питање није повољног одзива имало.

Видећи и из новога Консисторијалног одговора, да отпуст неће добити а и пасошу се ненадајући, — предаде 26. Јануара 1867 год.**) администрацију парохије Перастске настојатељу Игуману и великом доброчинитељу манастира Бање, блаженопочившем Хрисантији Николајевићу Сарајлији, народном добротвору и лијепоме примјеру имућнијех српскијех калуђерах и појединијех породица, којијема је стало до образованости наше драге младежи, и среће милог српства.***)

Сјутри дан т. ј. 27. Јануара прашћајући се са својим парохијанима, које је његов одлазак дубоко у срце дирнуо, отиде у Паштровиће, а одатле на Цетиње блаженопочившем Митр политу Илариону Рогановићу, којега је јоште као архимандрита Острошкога имао срећу познати и част пријатељем назвати. —

Заљегао тада бијаше у четрдесетпето љето; дубоке боре на челу му се набрале, младачке свјежости с лица му нестало, црну дугу косу и густу симпатичну му браду почела сиједина крунити, али уз траг негдашње му љепоте, на његовом се је лицу јоште огледала жива воља и младачка снага за рад, односећи се на корист државе и цркве Црногорске; с чега му се митрополит Иларион, као честити син домовине и приљежни на њиви господњој радник, јоште више обрадова. Па преставивши га Његовом Височанству књазу Господару Николи првоме, посла га освједоченијема јунацима Српским Морачанима за управитеља манастира Мораче.

настира опредѣлити, скоімъ бы она како ову обитељъ тако и школу врло яко усрѣћила.“

У Монастиру Режевићу 10. Новем. 1866. Никодимъ Мединъ Јеромонах (овај је Јеромон. умрьо у истом манастиру у очи Божића г. 1874.) Васілій Перазичъ Настоятель и Јеромонахъ.“

**) То нам свједочя писмо:

„Бр. 23. Протопресвитеръ Рисански.

Преподобнѣиши Господине!

„Овай є протопрез. разумио, да ће сютра полазити Г-дн бивші администраторъ парохіє Перасата, Вісаріонъ Любиша у Црну Гору, а оставля парохію, зато овай пісатель налази за добро Васъ опредѣлити за Душепопечителя речене парохіє кою имате нагледати и сваку потребу Духовну извршити до расположенія Высоке Духовне власти, а єднимъ временомъ явля се пречестнѣишемъ провікаріяту, да є Вама вручена парохія до расположенія предпохвалѣнога Консисторіјума.

У Рисну 26. ђеннара 1867.

Иваннъ Аврамовичъ протопресвитеръ.

„Преподоб. Г. Хрісантій Николаєвичу Игум. М. Банѣ, у Рисанъ“ (Орић. се налази у м. Бањи)

Блаженопоч. пров. архим. Атанасије Чурлић (којега је некролог донио „Глас Истине“ у 5. и 6. бр. 1885 из пера г. протопрезв. Дамјана Доброте) 8. Фебр. 1867 год. Бр. 193. саопшио је Николајевићу, од 1. фебр. и год. Бр. 173|23 консисторијалну потврду: на администрацију ове парохије.

***) „Шематизам“ пр. Бококот. Епар. за год. 1877. написао господин Прото Петар Мицор. „Орао“ 1883. написао госп. Томо Крстов Поповић.

(Паставиће се.)

ПРЕДЛОГ

саборског одбора петнајсторице за уредбу о дотацији српског православног парохијског свештенства.

(Наставак.)

§. 8.

За остале душепопечитељске дужности, које се на захтевање парохијана обављају, одређује се ова наплата:

а). за знаменовање младенаца код породиље 50 нов.

б). за испит женика и невесте у кући невестиној 2 фор.

в). за водицу свечарску 20 нов., за сваку другу водицу 50 нов., а у горњо-карловачкој дијецези за сваку водицу 1 фор.

г). за освећење свечарског кољива 50 нов.

д). за резање колача свечарског у цркви 50 нов., а код куће свечареве 1 фор.

е). за молбан болеснику у цркви 50 нов., а код куће болесникове 1 фор.

ж). за свештање масла у цркви свакоме свештенику и ђакону 1 фор., протопрезвитеру — ако није парох дотичнога 2 фор., а код куће свакоме свештенику и ђакону по 2 фор., протопрезвитеру 4 фор.

з). за спровод мртваца у цркву 2 фор., ђакону пак и осталим свештеницима, којима то у дужност не спада, ако се мртвац у цркву и не носи по 2 фор., а протопрезвитеру 4 фор.;

у горњо-карловачкој дијецези одређује се за спровод пред мртвацем 1 фор.

и). за читање св. еванђеља код мртваца, за сваког од четири еванге листа по 2 фор.

ј). за надгробни спомен, кад се свештеник засебно позове 1 фор.

к). за освећење надгробних споменика 1 ф.

л). за јектенске спомене у цркви без разлике 20 нов.

м). за читање читуље мртвих на гробљу о задушницама 10 нов.

н). за служење литургије пароху и сваком позваном свештенику и ђакону по 2 ф., протопрезвитеру 4 ф.

о). за парастос у цркви парохијалној, без изласка на гробље, свакоме свештенику и ђакону по 1 ф., протопрезвитеру 2 ф.; а са изласком на гроб, свакоме свештенику и ђакону по 2 ф., протопрезвитеру 4 ф.

п). за парусију 75 фор.

р). за сарандар 10 фор.

§. 9.

Свештенику припада подвоз, кад ради вршења душепопечитељске дужности има да иде ван места на салаш или у горњо-карловачкој дијецези, даље од по сата пешачког хода, а кад се свештеник на погреб или другу какву дужност позове у место, које у његову парохију не спада, припада му, осим овом уредбом установљене плате и подвоза, још и дневница од 3 фор. а проти 5 ф.

§. 10.

За издавање званичних исправа припадају ове пристојбе:

а). за матрикуларне изводе 1 фор.

б). за породичне исказе 2 ф.

в). за парох. сведочанство ма које врсте 1 ф.

Прописану биљегу за дотичне исправе дужна је странка сама набавити.

Исправе ради службене употребе издају се на захтевање јавних власти бесплатно.

Све званичне исправе издаје сам парох са својим потписом и службеним печатом, за чега је он и одговоран, и тога ради записник о примљеним и изданим исправама, налозима и дописима.

§. 11.

Количину год. плате свештеничке, која се по броју брачних парова као таква покаже, дужна је црквена општина распорезати тако, да сваки брачни пар и овоме успоређени парохијан без разлике 1 ф. 20 нов. годишње, а удовице и њима успоређени нежењени пунољетни 60 нов. плате. Онај мањак, што по овом разрезу недостане за подмирење главне своте од пронађене количине плате (§. 2.), а исто тако и новчану накнаду за сесију и стан у оним општинама, где ових у натури нема, распорезује сваке године црквена општина у присуству изасланика политичне власти као законитог сведока, на целокупно становништво своје вероисповести и то: или прирезом на држав. изравни порез, или по разредима.

Број и величину ових разреда у-

становљује општина с обзиром на местне околности и на имање појединих.

Ради подмирења евентуалних губитака, односно неутеривог прореза, као и трошкова за прикупљање парох. прореза, може црквн. општина и преко установљене потребе саразмерну своту порезати и прикупити.

§. 12.

Од плаћања парохијског прореза опроштени су свештеници и њихове удовице, учитељи основних школа, активни чесници заједничке и домобранске војске, који су нежењени и ништа не поседују, као и крајња сиротиња.

(Наставиће се.)

ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ.

(Из „Паметара“ за месец Март.)

5. марта 1517. султан Селим хан I. потврђује Дубровчанима повластице ранијих турских султана.

6. (16.) марта 1688. би на ново по освојењу од Турака уређена сремска жупанија, којој за администратора поставише сремскога бискупа Фрању Јанију.

7. (18.) марта 1755. барон Бартенштајн, председник илиричке дворске депутације, поднесе царици Марији Терезији споменицу о Србима, у којој међу осталима вели: да 1741. г. ништа не би помогла „ревност“ Мађара, да нису у Бечу били неколико хиљада Срба вараждинских граничара, те са њиховом и других „Раца“ помоћу првих месеца 1742. г. очисти се Горња Аустрија и оте се већина Баварске, тако да се тамо издржавала једна војска. И иначе Србима симпатична споменица завршује: да спрам Србаља треба праведно поступати и у привилеђије да им се не дира, а унија да се не шири међу њима силом, него поучавањем. За 12 година, докле је био председником илиричке дворске депутације Бартенштајн се у главном држао према Србима тога правца — у колико му је т. ј. можно било.

9. (20.) марта 1786. (пре 100 година) ћесар Јосип II. укине северинску жупанију, комад један (срезове винодолски, хрељински и ријечки) у чини ријечком губернијом или тако званим мађарским приморјем. Касније је Јосип II. опозвао своју самовољну наредбу.

9. (21.) марта 1836. (пре 50 година) роди се у Старој Оршави Стеван Миленковић, веома уважени немачки песник, који пише под псевдонимом Милов. Он је официр у ћесарској војсци, а и отац му је био граничарски мајор и пореклом из Пожаревца.

10. (22.) марта 1849. ударе три кумпаније (чете) Мађара на 2 кумпаније Срба у Сомбору на Моришу и сузбију их. Исти дан сузбију Мађари Србе и из Сирига и Сентивана. Код Сирига добише један српски топ. Сириг, Деску и Сентиван предадоше Мађари огњу. Код Сентивана капетан Давидовац (Иса?) са 27 шајкаша пробије се кроз 2 хусарска шкадрона и само једног лако рањеног имао је; а од Мађара погибе командант и више хусара.

12. марта 1537. погибе славни јунак Петар Кружић, кад се борио код Клиса са Турцима. Клис се за тим преда Турцима, а ускоци српски, који су у њему са Петром бранили Клис, оду у Сењ.

13. (25.) марта 1848. би изабран за бана хрватског граничарски пуковник од Бановаца, Јосип Јелачић Бужимски.

14. (24.) марта 1650. умре у Трсту у 60 години живота Ловро Гризогоњо, јежувит, славан астроном. Родио се у Сплету.

15. (27.) марта 1861. (пре 24 година) под председавањем Стевана Брановачкога склопи се у Новом Саду одбор, који изда позив на прилагање за оснивање сталног српског народног позоришта у Новом-Саду.

16. (27.) марта 1746. ђенерал Надаждија заповеди гранатирима и вараждинским граничарима да јуришају на мостобран код Гвастале у Италији, јуриш имаде успеха, посада од 8000 момака би развијана, нешто посечена нешто заробљена. После тога Надаждија, уз суделовање граничара Градишчава одбије шпањолскога ђенерала Кастелара, који је Гвастали пошао био у помоћ, и растера му већину војске.

17. (28.) марта 1797. у Најмарку у Тиролској умре Данило Милорадовић, подпуковник у Јелачићевој регименти (Славонци), од ране коју је 9. (20) марта добио код Солурна бијући се са Французима. Док је рањен лежао, сваки дан походили су га француски официри, који су га са великом сјајношћу и погребли. Тиролци су му на гробу подигли красан споменик, украшен лаворовим венцем. Његов брат Симеон отишао је после у руску службу, а стриц им је био славни руски ђенерал Милорадовић.

18. (29.) марта 1711. бачки епископ Христифор Деметровић прими администрацију карловачке митрополије и архидијецезе.

19. (31.) марта 1837. постављен је Петар Текелија Кевермешки за великог жупана чанадскога.

20. (31.) марта 1778. поче у Срему и Бачкој падати мећава и не престајаше дању и ноћу за 8 дана. Од силна снега многа стока погибе.

21. марта (2. апр.) 1861. (пре 25 година) отворен је у Карловцима српски народни сабор, у коме су само Срби из Српскога војводства учествовали, а задатак му је био, да изради предлог за будући државни одношај (већ укинутога!) војводства. Овај сабор, који се зове и благовештенски, закључен је 8. (20.) априла.

22. марта (1 апр.) 1683 султан Мехмед IV. крене се на Беч од Дринопоља са 250,000 војника и 300 топова.

23. марта 1291. папа Никола IV. наложи францишканском старешини у Славонији, да пошаље у Босну два способна мисионара за обраћање патарена у папизам. (Клајић вели, да је то папа учинио на молбу сремскога краља Стефана Драгутина Немањића, за кога додаје, да се покатоличио — ма да се зна да је Драгутин умр'о као православни калуђер Теоктист. Тако се тера тенденција с историјом!)

24. марта (5. апр.) 1861. (пре 25 година) корјеничке потурице опљачкаше манастир Косијерево, обише црквена врата и из цркве однеше све, уз то отераше 500 грла оваца и говеда.

25. марта 1195. српски велики жупан Стеван Немања одрече се престола, покалуђери се у Студеници и назове се Симеон. Круну предаде сину Стефану, пошто је носио 37 година. Покалуђерио га је владика Калиник. Исти дан и жена Немањина оде у калуђерице и би названа Анастасија; она је умрла у Рашкој у богородичином манастиру и тело јој је пренесено у Студеницу.

26. марта (7. апр.) 1849. мађарски ђенерал Перцел отме римски јарак код Госпођинаца и ово село преда пламену. Исти дан врати се ђенерал Книћанин из Србије, а са мало људства. Перцел је попалио после сав шајкашки батаљон, осим Мошорина, Вилова, Лока и Титела.

27. марта (6. апр.) 1690. ћесар Леополд I. обећавајући Србима велика

права, позове Арсенија III. Чарнојевића, 21-га патријарха српскога, да са својим народом устане на Турке уз ћесаревце. Услед тога позива мораде патријарх после да се пресели у ћесарију са пола милиона душа. Добио је зато многе привилеђије које су каснији ћесари потврђивали, или боље рећи сужавали, све до Марије Терезије; а после изоставише и ту формалност.

28. марта (9. апр.) 1839. умре у Москви у болници Ђурађ Венелин, родом Рус из берешке жупаније у Мађарској. Он је први почео писати о Бугарима и будити их к народној свести.

29. марта 1366. босански бан Стефан Твртко обећава Млечићима, да ће им штитити повластице у својој земљи, примећујући, како се властела босанска побунила и протерала га, те је само с помоћу мађарскога краља Лауша могао да влада у једном делу бановине.

30. марта (11. апр.) 1809. код Вергоне (у Ломбардији) у оштрој битци између Аустријанаца и Француза особито се одликовали Бановчани и карловачки граничари.

(„Срп. Нов.“)

„УЧИТЕЉСКА ШКОЛА И ИНТЕРНАТ.“

Под оваким насловом донео је „Глас Истине“ у своме 9. и 10. броју чланак из пера г. Мите Петровића, професора срп. учитељске школе у Сомбору. Повода му даде моја расправа, која је штампана у 145. књизи „Летописа,“ а под насловом: „Учитељска школа у Црној Гори.“ Под тим дакле насловом нека ми је дозвољено, да и ја покушам одговорити г. професору на примедбе, које су тамо услед моје расправе учињене.

Г. М. П. спада међу врло ревносне стражаре — као што рече г. М. Савић — у нашој књижевности. Њему има многи писац, а и читалачки наш свет да захвали на поуци и добром избору књига за читање. Мило ми је дакле, што се такови човек дигао, да каже своје мњење и о моме раду. Само ми је опет жао, што он у своје образложене примедбе не унесе сву потребну снагу, која би можда била кадра, да ме у мојим назорима пољуља — да ме разувери, а о противном увери. Ево, па нек поштовани читачи сравне, оцене и пресуде.

У самом уводу напомиње г. П. две ствари, а ни једну како треба. У првој се огледа крива обавештеност, а у другој погрешно схваћање. Ево ме, да одмах објасним и једно и друго.

Тако у почетку чланка вели се: „Тај нацрт (за црногорску учит. школу) . . . је вероватно тамо давно заборављен, што је иначе и морало бити . . . те би се дало рећи, да не беше потребно „мртве из гроба будити.“ — Тако г. М. П.

Пазљиви читач, који је у чланку прочитао ове речи, свакако ће помислити: „Па зар тај човек нема паметнија посла, него да мртве из гроба буди!“ Мисао са свим оправдана. Да, али г. П. је овим речима случајно изговорио оно што не стоји.

Ја сам тога уверења, да с правом јавно рећи смем, да мисао око уређења црногорске учит. школе тамо *није* заборављена, него да се у новије доба почело о томе озбиљно да мисли и ради. Ево два три разлога, који ме у томе уверењу учвршћују.

На скоро, како је г. Ј. Павловић постао министром просвете у Црној Гори, донеле су и наше новине вест, како се тамо отпочело живо радити на унапређењу основних школа, и како се припреме чине и за што скорије подизање учитељске школе на Цетињу. Ја те бројеве новина несам прибележио, те за то и не могу навести дотичне речи. Али и г. П. прати српске листове па ће се бар сетити, да је о томе било говора.

После тога свакоме је познато, да је г. Павловић пре кратког времена путовао по српским крајевима у цели, да се подробније упозна са устројством наших средњих и *учитељских* школа. Од ових последњих прегледао је једну баш у самом Сомбору. А за што је на томе путу баш тим школама поклањао своју нарочиту пажњу? — То је бар појмљиво — дакле да не трошимо речи.

Најпосле у рукама ми је једно писмо, које се бави са истим предметом. Писац ис-

тога стоји у врло блиској свези са меродавним лицима у Црној Гори у том погледу. А он ми априла месеца о. г. овако пише: „Ако се тамо установи учит. школа, *као што је сада врло у изгледу*“ и т. д.

Према свему томе нека дакле сваки себи беспристрасно одговори, да ли ми ико поред оваких разлога с правом пребацити сме, да сам с мојом расправом пошао да „мртве из гробова дижем.“ — Ал' ето г. П. је изволео то о мени претпоставити. То је дакле прво.

Друго је ово: Г. П. наставља свој увод овако: „Он (т. ј. ја) црта интернат тако црним бојама и тако га жестоко осуђује, да човек, који о томе није ништа друго читао, до његову расправу, мора мислити да су интернати легло свакога зла и покора.“

Прочитао сам, па сам се запитао: „Да ли је г. П. наводе о интернату у мојој расправи навалице, или нехотице тако погрешно схватио?“ — Најпосле не знам, како да се оправда, било једно или друго.

Ја установу интерната несам цртао ни ружичастим ни црним бојама. Бар мога сопственог, особног ни руменила — или светлила ни црнила у расправи нема. Него ево шта сам чинио. Ја сам се поглавито паштио око тога, да покупим бар главније разлоге и „за“ и „против“ интерната, и то разлоге оних људи и раденика, који су и по позиву, по стању, студији и дугом искуству најпре позвани, да у томе питању кажу своју важну реч.

После тога, поредивши те разлоге једне с другим, ја несам крив, што сам дошао до тог убеђења, да су разлози „против“ интерната јачи, тежи и убедљивији. А према томе морао сам се и сам изјавити за то мишљење.

(Наставиће се).

КЊИЖЕВНОСТ.

Meminisse juvabit.*)

Не пишем да јадам. То не умем, немам ни коме. Него пишем ово ради историје наше црквене књижевности, ради историје данашњих дана и оних, који у њима живе. . . Шат од те историје кад тад потомство поцрвени, кад црвен данас не може да пробије лица. — —

Штампарски и остали трошак око књиге ми: „Проповеди и црквене беседе“ изнаша до данас 440 фор. У целој нашој Митрополији, која броји до 750 свештеника продао сам до сада 120 комада књига по 60 новч. То чини 72 фор.

Даље не смем да пишем, јер не умем миловати, што није за миловање, а могао би ударац бити прежесток. . .

Остављам сваком нека даље говори...

У Бачинци. **Јован Јеремић,** парох.

*) Ово је заиста жалосна појава и знак нашега великог немара за књижевност. „Проповеди“ г. Јеремића препоручили су готово сви наши стручни листови као врло добре. И наш је лист донео оцену о њима, да су изврсне и за народ као што треба удешене. С тога се не можемо доста да начудимо тако слабом одзиву. Та ваљда не ћемо тражити, да наши писци пишу народу — на своју штету? Ми опомињемо нашу читалачку публику и опет, да учини своју дужност према нашој књижевности, и препоручујемо по ново ову ваљану и корисну књигу, која је намењена свештенству и народу. Уредн.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Шемтизам *православне епархије далматинске за годину 1886.* Задар, печатња Ивана Водицке, 1886. вел. 8-на, стр. 59.

Таблице разноврсних примера сродства. Од епископа Жичког *Никанора Ружичића.* У Београду, штампано у крал. срп. државној штампарији, 1886. 8-на, страна 175, са једном прегледном таблицом о сродству у правој линији. Цена 2 динара.

Летопис „Матице српске. Уређује А. Хаџић. Књига 145. Свеска II. за год. 1886. У Н Саду, срп. штампарија Дра Свет. Милетића 1886. Стр. 155. Цена 70 новч.

„Глас Истине“ излази 15-ог и последњег дана сваког месеца на читавом табаку велике 8-не. — Рукописи шиљу се г. Сави Петровићу уреднику, а претплата штампарији А. Пајевића у Нови Сад.

Цена је листу: За Аустро-Угарску: на целу годину 2 ф., на пола год. 1 ф. За Србију: на целу годину 5 дин.; на по год. 2½ дин. Из Србије предплату прима књижара В. Валожића у Београду.

Још се могу добити сви бројеви „Гласа Истине“ од почетка до данас.

ВЛАСНИШТВО, ИЗДАЊЕ И ШТАМПА А. ПАЈЕВИЋА У НОВОМ САДУ.